

Απαντήσεις σε συγκεκριμένα ερωτήματα

1. Όταν αναφερόμαστε στη «διεθνή πρακτική» (δηλώσεις Κλίντον προς Έλληνα Πρωθυπουργό) εισάγουμε την έννοια της «ευθυδικίας» στον τρόπο οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας;

Απάντηση

Πιστεύω ότι ο Πρόεδρος Κλίντον χρησιμοποίησε τον όρο «διεθνής πρακτική» όπως αυτή είναι παραδεδεγμένη στο Διεθνές Δίκαιο, δηλ. ως συμπεριφορά των κρατών στα πλαίσια των διεθνών σχέσεων, που δημιουργεί, μαζί με τη συνείδηση δικαίου (*opinio juris*) κανόνες διεθνούς δικαίου. Η πρακτική των κρατών σε θέματα οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, έτσι όπως έχει αναπτυχθεί τα μεταπολεμικά χρόνια, παρουσιάζεται να ευνοεί μια μέθοδο οριοθέτησης που θα την χαρακτήριζα μικτή, κι η οποία στηρίζεται σε ένα σταθερό δεδομένο, την αρχή της ίσης απόστασης ή της μέσης γραμμής ανάμεσα στις ηπειρωτικές ή τις νησιωτικές ακτές και ένα μεταβαλλόμενο, τις σχετικές γεωγραφικές περιστάσεις που υπάρχουν στην υπό οριοθέτηση γεωγραφική περιοχή. Το Διεθνές Δικαστήριο, το οποίο δεν παράγει πρακτική, αλλά στηρίζεται σε αυτήν στις αποφάσεις του, είχε ακολουθήσει σε μια σειρά από υποθέσεις (Βόρεια θάλασσα, Λιβύη-Τυνησία, κλπ.) μια μέθοδο οριοθέτησης που έκδηλα απομακρυνόταν από αυτά τα δεδομένα και έδινε μεγαλύτερη βαρύτητα σε έναν υποκειμενικό τρόπο οριοθέτησης, την μέθοδο της ευθυδικίας. Η ευθυδικία εφαρμόστηκε με τη λογική ότι κάθε οριοθέτηση έχει τη μοναδικότητά της κι ότι ο στόχος της είναι η επίτευξη ενός δικαίου αποτελέσματος. Από αυτήν, όμως, τη νομολογιακή πρωτοβουλία - που έφερε το Δικαστήριο σε αντίθεση με μεγάλο μέρος της θεωρίας και ρυθμό κρατών - αρχίζει πια να αποστασιοποιείται η Χάγη: οι

αποφάσεις του από το 1985 και μετά (Μάλτα-Λιβύη, Δανία-Νορβηγία) ξαναγυρίζουν στο δίδυμο ίση - απόσταση - σχετικές (ειδικές) περιστάσεις, και σε πιο σαφή, κατά συνέπεια, και προβλέψιμο τρόπο οριοθέτησης. Αν και ο όρος «ευθυδικία» (ή μέθοδος των αρχών της ευθυδικίας) δεν έχει εγκαταλειφθεί, ωστόσο δεν αφήνεται πια των προτιμήσεων της διεθνούς πρακτικής που παραπάνω περιγράψαμε.

Θα πρέπει, πάντως, να τονίσω ότι η εφαρμογή της δικαστικής μεθόδου οριοθέτησης στις συνθήκες του Αιγαίου δεν ευνοεί αποκλειστικά την Ελλάδα. Είναι μια μέθοδος που δεν στηρίζεται μόνο στα μαθηματικά και στη γεωμετρία, αλλά λαμβάνει υπόψη και τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της περιοχής, όπως και την ανάγκη ικανοποίησης του δικαιώματος των παράκτιων κρατών να έχουν υφαλοκρηπίδα. Χωρίς να φτάνει, όμως, σε ανακατασκευή της φύσης, των φυσικών στοιχείων, που αυτά κυρίως προσδιορίζουν την έκταση της υφαλοκρηπίδας που αποδίδεται σε κάθε κράτος. Η προσήλωσή μας, συνεπώς, στη δικαστική επίλυση - η οποία είναι προσήλωση όλων των ελληνικών κυβερνήσεων από τη μεταπολίτευση και μετά - δεν είναι μια στάση που εκπορεύεται από την πεποίθηση ότι το Δικαστήριο θα εκμηδενίσει την Τουρκία, αλλά μια στάση που εκπορεύεται από την ανάγκη μας να εξευρεθεί μια ειρηνική λύση στη διαφορά, στηριγμένη στο Διεθνές Δίκαιο, στην αντικειμενική κρίση, και στον υποχρεωτικό - δεσμευτικό τρόπο επίλυσης της. Είναι η σταθερή απάντηση στις τουρκικές προσκλήσεις για διάλογο, που το μόνο που συνήθως αποφέρουν είναι συσσώρευση και νέων διεκδικήσεων.

2. Η αποδοχή να προσφύγουμε στο Δικαστήριο για τις βραχονησίδες «επιτρέπει στην Τουρκία να προσδιορίζει κάθε φορά, με βάση τις νέες προκλήσεις, το αντικείμενο της οιονεί διαπραγμάτευσης και να υποτάσσει το ιστορικό βάθος των θεμάτων αυτών στην αντιμετώπιση μιας συγκυριακής όξυνσης».

Απάντηση

Ο λόγος που προτείνουμε στην Τουρκία να προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο για τις βραχονησίδες - και εμείς να ακολουθήσουμε είναι απλός: είναι η ανακοπή, ακριβώς, των ορέξεων της να εγείρει όποτε θέλει, με αυθαίρετο τρόπο νέες διεκδικήσεις. Είναι γνωστή η συμπεριφορά αυτή της Τουρκίας από το παρελθόν (της δεκαετίας του 70). Η μόνη άμυνα που έχουμε σε κάτι τέτοιο είναι να την αποθαρρύνουμε από την ελπίδα της ότι μπορεί να προσθέτει νέα θέματα και να επιβαρύνει τις σχέσεις. Η επιλογή μας να απομονώσουμε το ζήτημα - κι όχι να το αθροίσουμε στις άλλες εκκρεμότητες - και να ζητήσουμε δικαστική επίλυση περιέχει δύο μηνύματα : πρώτον, ότι η Τουρκία δεν μπορεί να περιμένει διαπραγματευτική κατανόηση από μας, που μας σύρει στο διάλογο. Και δεύτερόν, ότι η μόνη οδός διεκδίκησης που αποδεχόμαστε είναι το Διεθνές Δικαστήριο. Κατά συνέπεια θα πρέπει να έχει πράγματι σοβαρές διεκδικήσεις, που να μπορούν να δουν το φως μίας σοβαρής εξέτασης με βάση το Διεθνές Δίκαιο, προκειμένου να πετύχει μια εξέταση των αιτημάτων της. Νομίζω ότι αυτή η τακτική αποθαρρύνει την Τουρκία, δεν την ενθαρρύνει.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό που συμφέρει την Ελλάδα είναι να μη αφήνει νέες εκκρεμότητες με την Τουρκία να διαιωνίζονται. Γιατί η διαιώνιση το μόνο που επιτυγχάνει είναι η παγίωση της αμφισβήτησης κι η δημιουργία συνθηκών ανεπανόρθωτης ζημιάς. Ας δούμε που μας έχει οδηγήσει η

μακροχρόνια αδράνεια στο θέμα της υφαλοκρηπίδας: στην αδυναμία και των δύο μερών να εκμεταλλευθούν τους καρπούς του θεσμού.

3. Η «διολίσθηση» μιας δικαστικής επίλυσης για τα Ιμια στην κατεύθυνση της εξέτασης και παρεμπιπτόντων θεμάτων (αποστρατικοποίηση, κλπ.).

Απάντηση

Η ελληνική θέση είναι σαφής: δέχεται να εκδικαστεί ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου το ζήτημα αμφισβήτησης (από την Τουρκία) της κυριαρχίας των συγκεκριμένων βραχονησίδων. Τίποτε άλλο. Αν η Τουρκία επιλέξει την οδό μιας προηγούμενης αποδοχής της υποχρεωτικής αρμοδιότητας του Δικαστηρίου, τότε θέματα αποστρατικοποίησης δεν είναι δυνατόν να συζητηθούν «παρεμπιπτόντως», γιατί ένα τέτοιο τουρκικό αίτημα θα προσκρούσει στην ελληνική επιφύλαξη. Αν πάλι η προσφυγή γίνει μονομερώς, χωρίς αποδοχή της υποχρεωτικής αρμοδιότητας, κι η Ελλάδα κληθεί να την αποδεχθεί (*forum prorogatum*), εναπόκειται σε εμάς να προσδιορίσουμε ποια από τα πιθανά τουρκικά αιτήματα αποδεχόμαστε προς εκδίκαση.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να γίνει σαφές ότι η Ελλάδα έχει από το 1995 αποδεχθεί την υποχρεωτική αρμοδιότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου, και κατά συνέπεια, αν η Τουρκία αποδεχθεί και εκείνη την αρμοδιότητα, έχει τη δυνατότητα να προσφύγει για οποιοδήποτε θέμα, εκτός βέβαια, από θέματα που άπτονται της ασφάλειας του ελληνικού κράτους, και τα οποία έχουν εξαιρεθεί από τη δική μας αποδοχή.

Με την παραπάνω απάντηση καλύπτω και το γενικότερο ερώτημα αν το «βήμα προς βήμα» σχέδιο είναι εφικτό, ή αν όλα τα ζητήματα είναι αλληλένδετα και αδιαίρετα. Πιστεύω ότι είναι διαιρετά, και ότι συμφέρει την Ελλάδα η κατάτμηση τους. Είναι στο χέρι μας να τα κατατμήσουμε, και να μη τα αφήσουμε να συσσωρευτούν, και για αυτό προτείνουμε τα στάδια επίλυσης. Η μόνη μας αδυναμία βρίσκεται, φυσικά, στην περίπτωση που η Τουρκία αποδεχθεί την υποχρεωτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, και προσφύγει για θέματα που έχουμε αδυναμία (εναέριος 6-10 ν.μ.). Αλλά αυτή η αδυναμία είναι αποτέλεσμα μιας ελληνικής απόφασης της προηγούμενης κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, που αναμφίβολα, περιέχει και θετικά στοιχεία. Εξάλλου μια αποδοχή από την Τουρκία της υποχρεωτικής αρμοδιότητας μας ανοίγει, και μας, τον δρόμο για επίλυση προβλημάτων μαζί της.

4. Η σχέση της αιγιαλίτιδας ζώνης των 6 ή 12 ν.μ. με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.

Απάντηση

Πολύς λόγος έχει γίνει τον τελευταίο καιρό για το αν η παρούσα κατάσταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 6 ν.μ. δεν θα επηρεάσει αρνητικά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, σε σχέση με την άλλη περίπτωση, δηλ. της προηγούμενης επέκτασης της αιγιαλίτιδας στα 12 ν.μ.

Προκειμένου να απαντηθεί αυτό το ζήτημα θα πρέπει, προηγουμένως, να τονιστεί:

- α. Ότι η πάγια πολιτική όλων των κυβερνήσεων από το 1975 και μετά, τόσο του ΠΑΣΟΚ, όσο και της Ν.Δ. ήταν ότι η ενδεδειγμένη λύση ήταν η προσφυγή στη Χάγη. Η Ν.Δ. μάλιστα, προσέφυγε μονομερώς

στη Χάγη, με καθεστώς 6 ν.μ., για την οριοθέτηση, ενώ από το 1983 και μετά, οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ υιοθέτησαν την ίδια αντίληψη και ήταν έτοιμες ανά πάσα στιγμή να προσφύγουν, αν η Τουρκία αποδεχόταν την πρόταση. Και είναι σαφές ότι ο κανόνας των 12 ν.μ. αποτελούσε ήδη εθιμικό κανόνα δικαίου ήδη από τη δεκαετία του 1970, ενώ από το 1982 είχε ήδη υιοθετηθεί η Σύμβαση του Δικαίου της θάλασσας που ρητά προέβλεπε το καθεστώς των 12 ν.μ.

- β. Ότι η Ελλάδα θεωρεί ότι το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ανάμεσα στα ανατολικά νησιά του Αιγαίου και στα τουρκικά παράλια. Κατά συνέπεια θα πρέπει να δούμε ποιες είναι οι επιπτώσεις σε αυτές τις περιοχές από την επέκταση ή τη διατήρηση των ορίων της αιγιαλίτιδας ζώνης.
- γ. Ότι η Τουρκία στις περιοχές της οριοθέτησης - όπου, βέβαια, υπάρχει δυνατότητα υφαλοκρηπίδας (η έκταση της θάλασσας είναι μεγαλύτερη από το σημερινό άθροισμα των μιλίων της αιγιαλίτιδας) - έχει καθεστώς 6 ν.μ.

Με βάση αυτά τα δεδομένα θα πρέπει να εξετάσουμε πάνω στο χάρτη ποιες είναι οι περιοχές εκείνες που μπορούν να διαφοροποιηθούν με μια επέκταση της αιγιαλίτιδας πριν από την υποβολή της απόθεσης στο Δικαστήριο. Αυτές είναι:

- η περιοχή που σχηματίζεται από τα νησιά Λήμνο, Αγιο Ευστράτιο και Λέσβο, με έναντι τουρκικές περιοχές την Ιμβρο και το σύστημα των στενών.
- η περιοχή που σχηματίζεται από τη Λέσβο, Ψαρά, Χίο και τα απέναντι τουρκικά παράλια.

- η περιοχή που σχηματίζεται από τη Χίο, Ικαρία, Σάχο και τα απέναντι τουρκικά παράλια.
- η περιοχή μεταξύ Δωδεκανήσου και Καστελόριζου.

Μια προσεκτική παρατήρηση του χάρτη οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι περιοχές αυτές είναι οι μόνες στο ανατολικό Αιγαίο που δέχονται τόσο δυνατότητα διεύρυνσης της αιγιαλίτιδας, αλλά και απόκτησης υφαλοκρηπίδας.

Αντίθετα η περιοχή της Δωδεκανήσου δεν αφήνει περιθώρια υφαλοκρηπίδας για την Τουρκία - πλην πολύ περιορισμένων σημείων - και καθιστά θεωρητική τη συζήτηση για συσχέτιση διευρυμένης αιγιαλίτιδας - υφαλοκρηπίδας στην περιοχή.

Με μια διεύρυνση της αιγιαλίτιδας στις παραπάνω περιοχές επιτυγχάνεται είναι αλήθεια μια απόκτηση θαλασσίου βυθού, που διαφορετικά θα ήταν (και είναι) διεθνώς βυθός. Αλλά δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι εάν η Ελλάδα επεκτείνει, θα επεκτείνει και η Τουρκία. Και τότε στις περισσότερες περιοχές η Ελλάδα δεν θα αποκτήσει διεθνή βυθό περισσότερο από αυτόν που θα αποκτούσε με μια κανονική οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. **Θα βρεθούμε, έτσι, σε μια νέα νομική κατάσταση όπου θα έχουμε λύσει το πρόβλημα της υφαλοκρηπίδας, αλλά θα έχουμε επιτρέψει στην Τουρκία να αποκτήσει διευρυμένη αιγιαλίτιδα ζώνη στο Αιγαίο.** Κι η αιγιαλίτιδα ζώνη, είναι, ως γνωστόν, ζώνη κυριαρχίας θάλασσας και αέρα. Με ότι αυτό συνεπάγεται για τις ευαίσθητες περιοχές στις οποίες η Τουρκία θα μπορέσει να επεκταθεί.

Αντίθετα η οριοθέτηση με τα σημερινά δεδομένα δεν πρόκειται να μας στερήσει σημαντικό τμήμα υφαλοκρηπίδας. Κι ούτε θα δράσει ευεργετικά υπέρ της διεύρυνσης της τουρκικής υφαλοκρηπίδας, ακόμα κι αν το

Διεθνές Δικαστήριο αποδώσει μειωμένη υφαλοκρηπίδα για τα ακραία ανατολικά νησιά - πράγμα που δεν είναι αναγκαίο κάτω από τις τρέχουσες νομολογιακές συνθήκες.

Ταυτόχρονα θα πρέπει να τονιστεί ότι ενδεχόμενη οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας με το σημερινό καθεστώς αιγιαλίτιδας δεν επηρεάζει τη δυνατότητα της Ελλάδας να επεκτείνει υστερογενώς την αιγιαλίτιδα στα 12 ν.μ. Στις περιοχές που θα έχει πραγματοποιηθεί η οριοθέτηση, η αιγιαλίτιδα ζώνη θα βρίσκεται πάνω από την υφαλοκρηπίδα που θα είναι ελληνική και που, τις περισσότερες φορές, θα υπερβαίνει τα 6 ν.μ. από το εξωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας των 6 ν.μ. Στις περιοχές οι οποίες δεν έχουν εμπλακεί στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (ουσιαστικά όλα τα νησιωτικά και ηπειρωτικά παράλια εκτός των ακραίων ανατολικών ελληνικών νησιών), η δυνατότητα είναι απεριορίστη και δεν συναρτάται καθόλου με την οριοθέτηση.